

Suomen lappalaisten mytologia.

T. I. ITKONEN: **Heidnische Religion und späterer Aberglaube bei den finnischen Lappen.** Suomalais-ugrilaisen Seuran Toimituksia LXXXVII. 320 sivua. 1946.

Suomen lappalaisten muinais- ja taikauskosta ei tähän mennessä vielä ole ollut olemassa yhtenäistä ja täydellisyyttä tavoittelevaa kuvausta; sitä koskevat — sinänsä varsin runsaat — tiedot ovat olleet siroteltuina hajalleen lukuisiin, usein vaikeasti saatavissa oleviin tutkimuksiin, ainesjulkaisuihin ja muuhun kirjallisuuteen sekä käsikirjoituskokoelmiin, joiden käyttäminen on ollut perin hankalaa ja suuritöistä. Tämän puutteen poistajaksi on tohtori T. I. Itkonen laaja deskriptiivinen esitys erittäin tervetullut. Teokseensa tohtori Itkonen on pyrkinyt keräämään kaikki sekä vanhassa ja uudessa kirjallisuudessa että painamattomissa lähteissä esiintyvät sen aihepiiriin liittyvät tiedot ja esittämään ne systemaattisesti; sen kirjoittamiseen hänellä on ollut erinomaiset edellytykset lappalaisten ja heidän kulttuurinsa, Lappia ja lappalaisia koskevan kirjallisuuden sekä lapin kielen murteiden perusteellisena tuntijana. Erikoisesti voidaan myös kiinnittää huomiota siihen, että suuri osa aineksesta on peräisin hänen omista keräyksistään.

Teoksen tavattoman runsaaseen sisällykseen ei tässä ole mahdollista puuttua muuten kuin eräin viittauksin. Tekijä käsittelee Suomen lappalaisten jumalamaailmaa, seitoja ja pyhiä paikkoja, luonnon- ym. henkiä ja haltijoita, noitia ja näiden toimintaa, ihmisen elämään ja kuolemaan liittyviä tapoja ja uskomuksia, käsityksiä taivaankappaleista ja luonnon-ilmioista, eläimiin liittyvää taikauskoa, metsästyksen ja kalastuksen yhteydessä esiintyviä pitämyksiä ynnä muuta, mm. tautioppia. Suurta mielenkiintoa ovat omiaan herättämään ne tosin suhteellisen harvat ja epäyhte-

näiset mutta sitä arvokkaammat tiedot, joita on ollut saatavissa Suomen lappalaisten varsinaisesta muinaisuskosta, jumaliin liittyivistä kuvitelmistä. Eräinä tärkeimmistä luvuista voidaan mainita myös haltijoita käsittelevä sekä ne, joissa esitellään nimenomaan lappalaisille ominaisia seitoihin, noitiin, poronhoitoon, metsän- ja vedenriistaan ja sen pyyntiin liittyviä uskomuksia ja taikatapoja. Esitys on erittäin perusteellista ja tunnontarkkaa; empimättä voidaan sanoa, että tohtori Itkosen kirja samalla kertaa antaa täydellisen ja havainnollisen yleiskuvan Suomen lappalaisten uskomusmaailmasta ja panee merkille sen vähäisimmätkin ja satunnaisimmilta näyttävät yksityispiirteet. Sillä tulee varmasti olemaan pysyvä arvo lähdeteksena, johon yhä uudelleen ja uudelleen palataan.

Kirjaa lukiessaan voi havaita, että siinä esitellyn aineksen joukossa on hyvin paljon lappalaisten myyttillistä tarinastoa. Tästä ei voi muuta kuin iloita, sillä näin tarjoutuu mielenkiintoista ja arvokasta vertailuaineistoa paitsi uskomusten ja taikojen, myös kansainvälisten tarinoiden tutkimukselle. On kumminkin syytä tarkoin pitää mielessä, että tarinat ovat mytologian lähteinä aivan eri asemassa kuin suoranaiset uskomukset ja tapaja memoraattiaineisto. Tarinathan ovat useimmissa tapauksissa tavallaan kaunokirjallisuuteen rinnastettavaa, monesti kansainvälistä kulkutavaraa; ne tosin saattavat antaa aineksia kansanuskoon ja vuorostaan saada siitä piirteitä, mutta ne eivät semmoisinaan kuvasta sitä, mihin uskotaan tai on uskottu. Niissä esiintyvät käsitykset voivat monesti olla ristiriidassa todellisen kansanuskon kanssa — tällä ei tietenkään haluta väittää, että kansan uskomusmaailmakaan voisi koskaan olla yhtenäinen ja johdonmukainen: se ei ole mahdollista, siinä kuvastuvat siksi monet erisuuntaiset ja eri-ikäiset kulttuurivirtaukset ja -kerrostumat.

Järjestelmällisen ja johdonmukaisen esitystavan johdosta tohtori Itkosen teoksesta on helppo löytää etsimänsä asiat. Siitä huolimatta olisi varmaan ollut eduksi, jos siihen olisi liitetty sana- ja asiahakemisto. Lukija jää myös kaipaamaan lähdeluetteloja, josta helposti saisi täydelliset tiedot alaviittaauksissa tavallisesti lyhentäen mainituista teoksista ja kirjoituksista. Sellaisille kirjan käyttäjille, joilta puuttuu perusteellinen alaa koskevan kirjallisuuden tuntemus, lähdeluettelon puuttuminen varmaan tuottaa vaikeuksia, jotka helposti olisivat olleet vältettävissä.

Mikäli ymmärrän, tekijä on erinomaisen tunnollisesti ja vaivojaan säästämättä ottanut huomioon kaikki käytettävissä olleet lähteet. Tulee kumminkin mieleen, että esim. Samuli Paulaharjun Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistossa säilytettävistä kokoelmista ehkä olisi ollut saatavissa joitakin lisää ja täydennyksiä — niiden sisältämästä aineksestahan tosin suuri osa esiintyy myös Paulaharjun painetuissa teoksissa, joita tekijä on käyttänyt.

On todella ilahduttavaa, että tohtori Itkosen pitkäaikaisen, perusteellisen ja syvällistä perehtyneisyyttä kysyneen työn tulos nyt on näin täydellisenä ja laajana saatu julkisuuteen hyödyttämään sekä oman maan että kansainvälistä tutkimusta.

J. H:la .